

Nr 522.

Av herr Jacobson i Vilhelmina m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 140, angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition till årets riksdag angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. uttalar departementschefen att han ansluter sig till skolöverstyrelsens uppfattning, att ett kommunalt stadium normalt bör föregå upprättandet av ett statligt gymnasium, men medger att beaktansvärda skäl för ett undantag anförts i samband med den föreliggande framställningen om inrättande av ett högre allmänt läroverk i Lycksele. Departementschefen nödgas dock låta denna gymnasiefråga vila ännu en tid, när han befarar att »just här torde emellertid svårigheterna att anskaffa gymnasielärare vara mycket framträdande».

Även skolöverstyrelsen finner starka skäl föreligga för inrättande av ett statligt 3-årigt realgymnasium i Lycksele, ehuru svårigheterna att besätta erforderliga lektorstjänster inge allvarliga betänkligheter. Dessa betänkligheter äro så stora, att skolöverstyrelsen endast med tvekan anser sig kunna tillstyrka ett statligt gymnasium och då endast under förutsättning av bifall till det förslag om löneförstärkning åt lärare vid högre skolor i Norrland, som överstyrelsen framlagt i sitt yttrande den 7 juni 1951 angående krisutredningens betänkande rörande lärarbristen i Norrland. Då emellertid denna framställning icke givit anledning till något förslag från Kungl. Maj:ts sida har departementschefen stannat inför att beträffande de allmänna läroverken föreslå inrättande av dylika i Arvika, Karlskrona, Katrineholm, Kiruna, Söderhamn och Åmål, under det inrättande av ett högre allmänt läroverk i Lycksele får vila ännu en tid.

Ehuru vi äro ytterst tacksamma för departementschefens uttalande att beaktansvärda skäl för ett undantag från den normala gången över kommunalt gymnasium direkt till ett statligt föreligger beträffande Lycksele, anse vi dock att så starka skäl tala för ett statligt gymnasium där, att beslut härom bör fattas redan vid årets riksdag.

Alla de faktorer, som böra vara avgörande, då fråga uppstått om upprättande av ett högre allmänt läroverk, nämligen samhällets struktur, folkmängd, läge ur kommunikationssynpunkt, underlaget för gymnasiet, förefintligheten av närliggande gymnasier och fördelningen av sådana på olika landsdelar, fyllas i alla avseenden när det gäller Lycksele.

Vi vilja i detta sammanhang framhålla följande.

Vid en jämförelse mellan å den ena sidan Västerbottens län, å den andra med detta ur folkmängdssynpunkt jämförliga län, Norrbottens, Örebro, Södermanlands, Skaraborgs och Kalmar län, med hänsyn till antalet invånare per gymnasium framgår att med en folkmängd (den 1 januari 1948) av 229 800 invånare och en ytvidd av 59 148 km² har Västerbottens län endast två gymnasier, i Umeå och Skellefteå. I Västerbottens län komma icke mindre än 114 900 invånare på varje gymnasium, medan i övriga ovan nämnda län antalet varierar mellan 46 400 och 80 300.

De starkt begränsade bildningsmöjligheter, som känneteckna Västerbottens län i dess helhet, vad den högre undervisningen angår, framträda med särskild skärpa i länets lappmark. Orsaken härtill är, att länets två gymnasier båda äro belägna i länets östligaste del, ca 330 km från dess västgräns. Intet annat svenskt län kan uppvisa en liknande säregenhet beträffande sina gymnasiers geografiska läge.

I fråga om de båda gymnasierna vilja vi framhålla, att de uppnått en sådan storlek, att de av såväl organisatoriska som pedagogiska skäl icke torde böra ytterligare förstöras (vårterminen 1948 Umeå 932 och Skellefteå 800 elever).

Vi anse att antalet gymnasier i Västerbottens län är otillräckligt och snarast bör utökas samt att denna utökning bör ske genom upprättande av ett tredje gymnasium i länets lappmark.

Vad underlaget för ett sådant gymnasium angår, kan man räkna med att de högre skolorna i Lycksele, Åsele, Vilhelmina, Dorotea, Storuman och Sorsele, tillsammans 548 elever höstterminen 1948, erbjuda ett betryggande underlag för ett 3-årigt realgymnasium. Vi vilja även påpeka, att skolöverstyrelsen i sitt gymnasiebetänkande accepterat sagda skolor såsom tillhöriga ett tänkt Lycksele gymnasieområde.

Lämpligaste förläggningssort för ett dylikt gymnasium är utan tvekan Lycksele stad. Stadens ur befolkningsgeografisk synpunkt centrala läge inom ifrågavarande område, dess snabba utveckling under senare år samt de utmärkta kommunikationerna åt alla håll tala härför.

Beträffande samrealskolan i Lycksele framhålles att den kännetecknats av en mycket jämn ökning av elevtillströmningen, att den äger en relativt sett rikhaltig och fullständig utrustning av undervisningsmateriel samt att den 1939 invigda läroverksbyggnaden har goda utvidgningsmöjligheter, varom redan preliminär planering skett.

Rekryteringsområdet för ett i Lycksele upprättat gymnasium beräknas komma att omfatta icke blott hela Västerbottens läns lappmark utan även en del av det närmast lappmarksgränsen liggande kustlandet med uppskattningsvis sammanlagt 55 000 invånare.

En påbyggnad av samrealskolan i Lycksele med ett gymnasium skulle kräva ansenliga kostnader. I betraktande av Lycksele stads relativt låga

skatteunderlag och dess i följd därav svaga ekonomiska bärkraft kan dock staden själv icke rimligtvis påtaga sig bördan av dessa utgifter.

Det kan vidare framhållas, att samtliga berörda kommuners fullmäktige givit sitt stöd åt en tidigare till Kungl. Maj:t ingiven framställning om inrättande i Lycksele stad av ett statligt gymnasium för Västerbottens läns lappmark.

Utöver vad nu anförts vilja vi framhålla två omständigheter som i hög grad motivera ett bifall till ett statsgymnasium i Västerbottens läns lappmark: dels har elevunderlaget i de tidigare uppräknade högre skolorna stigit från 548 till 741 elever höstterminen 1951; dels har elevantalet i de högre allmänna läroverken i Umeå och Skellefteå ytterligare ökat, Umeå från 932 till höstterminen 1951 1 049 elever och Skellefteå från 810 till höstterminen 1951 909 elever. Beträffande de båda gymnasiernas kapacitet vilja vi i detta sammanhang såsom betydelsefullt framhålla följande. På förfrågan av den av Lycksele stad tillsatta gymnasiekommittén har rektor vid högre allmänna läroverket i Umeå meddelat, att av dem, som anmält sig till L I⁴, vid början av höstterminen 1951 avvisades på grund av platsbrist 8 st., till R I⁴ 7 st. och till L II⁴ 3 st. I fråga om övriga ringar avvisades ingen. Sammanlagt avvisades alltså på grund av platsbrist 18 sökande. En fullt riktig bild av situationen ge icke dessa siffror, framhåller rektor, då flera avstått från att söka, när de vid förfrågan erfarit, hur begränsad platstillgången varit. Vidare har rektor vid högre allmänna läroverket i Skellefteå meddelat, att av dem som anmält sig till L I⁴ vid början av höstterminen 1951 avvisades på grund av platsbrist 14 st. och av dem som anmält sig till R I³ 9 st. (2 av dessa gingo över till L I⁴). Det kan förtjäna omnämnas, att rektor vid högre allmänna läroverket i Umeå samtidigt som han lämnade ovan nämnda sifferuppgifter uttalade en förhoppning »att lyckselegymnasiet kan bli verklighet inom icke alltför avlägsen framtid».

Vid en granskning av skolöverstyrelsens utredning och förslag av den 23 januari 1951 angående fortsatt successivt utbyggande av läroverksorganisationen med nya statliga gymnasier framgår bl. a., att frågan om en utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen kan ses från olika synpunkter. Ett viktigt syfte med en sådan utvidgning är att åstadkomma en jämnare fördelning av utbildningsmöjligheterna mellan olika landsdelar. Man har vid tidigare utredningar, framhåller överstyrelsen, byggt på tvenne jämförelsekvoter för de olika länen, nämligen befolkningskvot per statligt gymnasium, d. v. s. kvoten av länets folkmängd och antalet högre allmänna läroverk i länet, och befolkningskvot per klassavdelning på gymnasialstadiet, d. v. s. kvoten av länets folkmängd och antalet klassavdelningar på gymnasiet vid de högre allmänna läroverken i länet.

Emellertid finner överstyrelsen att det kan vara missvisande att bygga på en jämförelse olika landsdelar emellan enligt någon av dessa metoder. En bättre jämförelsekvot än befolkningskvot per gymnasium eller per klassav-

delning erhålles enligt överstyrelsens uppfattning, om man beräknar antalet lärjungar i gymnasiet på 1 000 barn i skolåldern. En dylik jämförelse har verkställts i tabell 1, avseende tillgången till statliga gymnasier, och i tabell 2, avseende tillgången till statliga gymnasier efter tänkt förstatligande av samtliga nu existerande kommunala gymnasier. Denna senare tabell ger självfallet den mest rättvisa bilden av nu förefintlig reell gymnasietillgång i de olika länen, varför vi något vilja stanna vid de siffror, som där presenterats.

Gynnsammast ställd är Stockholms stad med 47,70 lärjungar i gymnasiet på 1 000 barn i skolåldern, reducerad jämförelsekvot 234 (riksmedeltalet = 100). Lägsta jämförelsekvoten ha Stockholms län med 40, Västerbottens län med 61 och Gotlands län med likaledes 61. Antalet lärjungar i gymnasiet på 1 000 barn i skolåldern är för Stockholms län 8,19, för Västerbottens län 12,33 och för Gotlands län 12,40. Samtliga övriga län ha högre jämförelsekvoter. Enligt denna av överstyrelsen föredragna, otvivelaktigt mest rättvisande jämförelsemetod uppvisar således Västerbottens län efter Stockholms län den sämsta gymnasietillgången.

Beträffande Stockholms län må emellertid framhållas, att ungdomarna där ha möjlighet till gymnasiestudier i det närbelägna Stockholm med dess goda gymnasieresurser (se siffrorna ovan: 47,70 gymnasielärjungar per 1 000; jämförelsekvot 234). Beträffande Gotlands län åter är situationen där långt gynnsammare än i Västerbottens län: högre allmänna läroverket i Visby har ett fördelaktigt centralläge; organisatoriska och pedagogiska hinder föreligga icke för en expansion av gymnasiet, då relevantet vid läroverket är relativt måttligt, höstterminen 1950 505 elever.

Trots det för alla uppenbara behovet av ett gymnasium inom Västerbottens läns lappmark är situationen den att varken Lycksele stad eller någon annan kommun inom området har ekonomiska möjligheter att bestrida driften av ett kommunalt gymnasium. Därtill kommer att då ett gymnasium inom området komme att rekryteras från ett flertal kommuner av uteslutande landsbygdskaraktär, det måste framstå som synnerligen orättvist, om en enda kommun skulle bära den ekonomiska bördan av gymnasiet i fråga. De särpräglade förhållanden i ekonomiskt, geografiskt och befolkningsstrukturellt avseende, som här föreligga, göra det enligt vår mening till en angelägen uppgift för staten att träda stödjande emellan.

Då departementschefen välvilligt medger att beaktansvärda skäl föreligga, när det gäller ett statligt högre läroverk i Lycksele, att frångå den normala gången över kommunalt gymnasium, fullföljer han sina företrädares princip under tidigare år när det gällt statliga gymnasier i Norrland. Vi vilja peka på följande norrländska, direkt av staten upprättade gymnasier utan kommunal övergång: Haparanda 1935, Skellefteå 1937, Boden 1942 och Sollefteå 1945. Särskilt synes oss Haparanda erbjuda åtskilliga paralleller med Lyck-

sele. Det förtjänar också påpekas, att staten även bekostat erforderlig nybyggnad för detta läroverk 1945.

Det enda motivet till att frågan om inrättande av ett allmänt högre läroverk i Lycksele tills vidare skulle vila anges vara svårigheten att erhålla lärare.

Gentemot dessa farhågor tillåta vi oss erinra om Kungl. Maj:ts proposition nr 153 till årets riksdag angående vissa åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

Med stöd av det anförda få vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 140 ville beakta vad ovan anförts.

Stockholm den 26 mars 1952.

Uddo R. Jacobson.

J. H. Johansson
i Norrfors.

Ragnhild Sandström.

Carl Östlund.

Magnus Nilsson.

Gösta Skoglund.

E. Oskar Åkerström.

Henning Gustafsson.